

ОФІЦІЙНІ СИМВОЛИ ГЛАВИ ДЕРЖАВИ До історії їх створення

У статті висвітлюється становлення та законодавче закріплення символіки Президента України – Верховного Головнокомандувача Збройних Сил України.

Ключові слова: Прапор (штандарт) Президента України, Знак Президента України, Гербова печатка Президента України, Булава Президента України.

В статье освещается становление и законодательное закрепление символики Президента Украины – Верховного Главнокомандующего Вооруженных Сил Украины

Ключові слова: Флаг (штандарт) Президента Украины, Знак Президента Украины, Гербовая печать Президента Украины, Булава Президента Украины.

The article describes the formation and consolidation of legal symbols of President of Ukraine – Chief of the Armed Forces of Ukraine, from official sources.

Key words: Flag (Standard) of President of Ukraine, Sign of President of Ukraine, official stamp of President of Ukraine, Mace of President of Ukraine.

З метою запровадження атрибутів української державності Указом Президента України Леонідом Кучмою 29 листопада 1999 року встановлено, що офіційними символами глави держави є: Прапор (штандарт) Президента України, Знак Президента України, Гербова печатка Президента України, Булава Президента України.

Цим же указом було затверджено Положення про офіційні символи глави держави, яким визначається опис офіційних символів глави держави та встановлено порядок їх використання, а Кабінету Міністрів

України доручалося здійснити матеріальне забезпечення виготовлення офіційних символів глави держави.

Прапор (штандарт) Президента України являє собою синє квадратне полотнище із зображенням у центрі золотого Знака Княжої Держави Володимира Великого (малого Державного Герба України). Полотнище облямоване золотою лиштвою і прикрашене золотими торочками. Лицевий і зворотний бік Прапора (штандарта) Президента України ідентичні. Прапор (штандарт) Президента

Іл. 33

Іл. 35

Іл. 34

Ю. Пілсудський підтримував С. Петлюру, 2-й Зимовий (Льодовий) похід у жовтні 1921 року, коли вже уряд УНР та її роззброєна армія перебували в Польщі, а в Україні не вгамувався повстанський рух. Учасники 2-го Зимового походу дійшли з перемогою до Коростеня, але під натиском російсько-більшовицьких частин змушені були відступати. Оточені біля містечка Базару кіннотою Г. Котовського, в бою під Малими Міньками (17.11.1921) частина бійців полягла, більшість потрапила до полону (23 листопада 359 осіб

розстріляно). Цій трагічній сторінці воєнної історії України присвячено вісім марок „ПпУ” (іл. 35).

Проти підтримки уряду УНР Ю. Пілсудським виступила більшість політиків Польщі, і він погодився на участь польського представництва в Ризькому мирному договорі (вересень – жовтень 1921 р.) між РРФСР і УРСР, з одного боку, і Польщею – з другого. УРСР представляли спочатку Д. Мануїльський, потім – Ю. Коцюбинський.

Події Першої світової війни змусили численних українців, воїнів УНР, ЗУНР, повстанських груп емігрувати поза межі України. Тисячі їх від 1915 до 1918 року перебували в таборі для переміщених осіб у Гмюнді (Австрія), про що нагадують конверти (українською і німецькою мовами; Гмюнд, 18. 10. 1977).

Ризький договір з уточненням державних кордонів між Росією, Білоруссю і Україною, з одного боку (СРСР), і Польщею, з другого, був чинним до 11.09. 1939 р., до окупації Червоною армією Західної України і Західної Білорусі, яка стала вже подією Другої світової війни.

Прапор (штандарт) Президента України

Срібна пластинка з вигравіюваними прізвищем, ім'ям, по батькові Президента України та датою складення ним присяги народіві

України має оригінал і дублікати, розміри яких відповідають меті їх використання.

Древо Прапора (штандарта) Президента України дерев'яне. Верхівка древка має форму кулі з онікса, оздобленої рельєфним накладним

орнаментом із жовтого металу. До основи верхівки древка оригіналу Прапора (штандарта) Президента України прикріплюється срібна пластинка з вигравіюваними прізвищем, ім'ям, по батькові Президента України та датою складення ним

Прапор (штандарт) Президента України біля Адміністрації Президента України

присяги народіві. По закінченню повноважень Президента України пластинка передається на постійне зберігання до Відділу державних нагород Адміністрації Президента України.

Дублікат Прапора (штандарта) Президента України: піднімається на прапорній щоглі біля Резиденції Президента України у столиці України – місті Києві; встановлюється у ложі Президента України зали засідань Верховної Ради України під час перебування Президента України у Верховній Раді України; встановлюється (піднімається, зображується у зменшеному вигляді) на транспортних засобах пересування Президента України територією України.

Дублікат Прапора (штандарта) Президента України за згодою Президента України та з урахуванням норм протоколу може встановлюватися (підніматися на прапорній щоглі) над іншими резиденціями під час перебування в них Президента України, у місці проведення офіційних заходів та урочистостей за участю Президента України, а також під час закордонних візитів Президента України на транспортних засобах пересування Президента України.

На знак всенародного трауру дублікат Прапора (штандарта) Президента України на прапорній щоглі біля Резиденції Президента України у столиці України – місті Києві приспускається. У разі ви-

користання у дні всенародного трауру іншого дублікату Прапора (штандарта) Президента України до нього кріпиться чорна стрічка (дублікат приспускається на прапорній щоглі).

Знак Президента України має форму орденського ланцюга, що складається з медальйона-підвіски, 6 фініфтевих медальйонів та 12 декоративних ланок, розміщених у відповідній послідовності. Медальйон-підвіска Знака Президента України являє собою геральдичний картуш з рельєфним зображенням малого Державного Герба України на синій емалі.

Фініфтеві медальйони мають овальну форму, облямовані геральдичним картушем і містять зображення знака Київського князя Володимира Великого, герба Галицько-Волинського князівства, герба Великого Князівства Литовського, герба Війська Запорізького, родового герба гетьмана Богдана Хмельницького, герба Української Народної Республіки.

На декоративних ланках – стилізоване зображення листя та кетягів калини.

Знак Президента України виготовлений із жовтого та білого металу, всі його елементи з'єднані між

Знак Президента України

собою фігурними кільцями. Знак Президента України носить на шії. Його Президент України використовує під час: прийому вірчих і відкличних грамот глав дипломатичних представництв іноземних держав в Україні; вручення державних нагород України, президентських відзнак, відзнак лауреатів Державних премій України; телевізійних звернень з посланнями до народу, а також у інших випадках, якщо це передбачено нормами протоколу.

Гербова печатка Президента України має форму кола. У центрі – зображення малого Державного Герба України, над яким по колу напис "Президент України". Під зображенням малого Державного Герба України – стилізоване зображення знака відзнаки Президента України "Орден князя Ярослава Мудрого".

Гербова печатка Президента України має бортик і по колу облямована декоративною пружкою.

Руків'я Гербової печатки Президента України виготовлене з лабрадориту, прикрашене накладним рельєфним зображенням малого Державного Герба України з жовтого металу і увінчане позолоченою орнаментованою верхівкою.

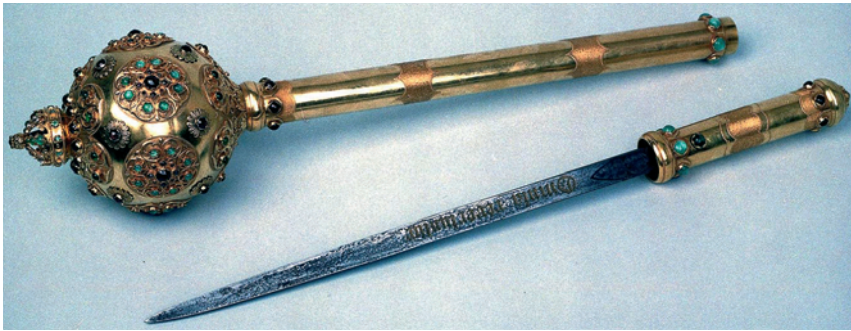
Гербова печатка Президента України використовується для засвідчення підпису Президента України на грамотах, посвідченнях до президентських відзнак та почесних звань України, а також на посланнях Президента України главам інших держав.

Гербова печатка Президента України

Гербова печатка Президента України виготовляється у чотирьох примірниках, один з яких є еталонним і для засвідчення підпису Президента України не використовується.

Булава Президента України засвідчує спадкоємність багатовікових історичних традицій українського державотворення. Вона виготовлена з позолоченого срібла. Руків'я і верхівка прикрашені декоративним орнаментом і оздоблені коштовним камінням. Булава гетьмана Богдана Хмельницького, що зберігається у Музеї Війська Польського (Варшава), виготовлена з носорожого рогу, прикрашена сріблом та інкрустована слонівкою.

Булава Президента України та різьблена скринька, у якій вона зберігається

Булава важить 750 грамів, зроблена зі срібла і повністю покрита позолотою. Крім того, прикрашена 64 каменями – смарагдами та гранатами у золотій оправі. Зберігається вона в різьбленій скриньці з червоного дерева. Булава має секрет, у ручці її сховано тригранний стилет із булатної сталі з гравійованим написом латинською мовою „Omnia revertitur” (Все повертається). „У цій фразі закладено дві ідеї: влада президента минула, по-друге, в нашому гімні написано, що нам ще „усміхнеться доля”, „повернеться слава”, тобто повернуться славні часи”, – говорив відомий геральдист, заслужений художник України Олексій Руденко, який розробляв дизайн символів президентської влади та координував роботу більш як 70 майстрів-виробників, які їх виготовляли.

Футляр до Булави Президента України виготовлений з червоного дерева, прикрашений рельєфним зображенням малого Державного Герба України з жовтого металу.

Під час приведення до присяги новообраного Президента України оригінал Прапора (штандарта) Президента України розміщується поруч з Президентом України.

Знак Президента України покладається на новообраного Президента України, Гербова печатка Президента України і Булава Президента України вручаються новообраному Президенту України після складення ним присяги.

Місцем постійного знаходження оригіналу Прапора (штандарта) Президента України та інших офіційних символів глави держави є службовий кабінет Президента України у Резиденції Президента

України у столиці України – місті Києві (вул. Банкова, 11).

Зображення офіційних символів глави держави використовуються виключно за згодою Президента України.

Контроль за дотриманням порядку використання офіційних символів глави держави, встановленого цим Положенням, здійснюється Службою Протоколу Президента України і Відділом державних нагород Адміністрації Президента України.

В історії українського державотворення традиція відзначення високого правового та морального статусу глави держави має свій слід. Традиційно символами вищої влади слугували унікальні історичні реліквії, які передавалися у спадок, – корони, вінці, скіпетри, держави, ритуальна зброя, особливий одяг. За часів Козаччини такі символи – клейноди – були втіленням верховної влади гетьмана. Булава і бунчук привселюдно вручалися гетьманові після обрання його на козацькій раді.

За часів Української Народної Республіки у екзилі символом вищої державної влади слугував клейнод гетьмана Івана Мазепи, який постановою екзильного уряду УНР від 14 жовтня 1937 року був визнаний „видимим знаком гідності” кожночасного голови УНР. Цій коштовній речі належить особливе місце серед реліквій української державності, адже вона – один із небагатьох атрибутів Голови Української Народної Рес-

публіки, яка є свідченням існування традиції виокремлення та піднесення глави держави. Під час урочистого складення повноважень Державного Центру УНР в екзилі президентів і урядові незалежної Української держави 24 серпня 1992 року клейнод було передано вищому керівництву держави. Вперше його як непересічний атрибут президентської влади було використано під час інавгурації Президента України В. Ющенка 23 січня 2005 року серед розгорнутої експозиції історичних раритетів гетьмана Богдана Хмельницького.

Історія запровадження символів президентської влади в Україні має свою історію та інтригу. Вперше питання про їх запровадження порушив наприкінці березня 1999 року керівник Служби Протоколу Адміністрації Президента України Георгій Володимирович Чернявський. У листопаді того самого року мали відбутися вибори Президента України. Цю подію і наступну інавгурацію новообраного Президента України планувалося обставити новим ритуальним дійством, заклавши нову державною традицію вшанування глави держави привступі на посаду. Спираючись на досвід функціонування відзнак глави держави у інших країнах, Г. В. Чернявський запропонував запровадити в Україні офіційні символи глави держави – Штандарт та знак відзнаки Президента України. Цю пропозицію підтримав В.М. Литвин, на той час перший

помічник Президента України – керівник групи помічників і референтів Президента України. Він доручив Відділу державних нагород Адміністрації Президента України проробити це питання з історичної точки зору та зайнятися організацією розробки дизайну президентських атрибутів.

Фахівці відділу, розвиваючи загальну ідею започаткування символів глави держави, висловили власні міркування. Виходячи з історичних традицій існування символів влади в Україні, було запропоновано розширити перелік символів печаткою та булавою Президента України. Цю пропозицію підтримав В.М. Литвин.

Виготовлення усього комплексу президентських атрибутів у стислі терміни потребувало оперативного і комплексного вирішення багатьох нагальних питань – від розробки дизайну атрибутів, залучення широкого кола фахівців до представлення на розгляд керівництва виконаних пілотних варіантів. Доводити справу честі взялися працівники Відділу державних нагород.

Офіційної координаційної групи з розробки проектів і виготовлення атрибутів глави держави не було створено. Вся робота концентрувалася у Відділі нагород і велася без зайвої метушні, цілеспрямовано і наполегливо. Керівник відділу нагород Валентина Миколаївна Куценко опікувалася всім процесом реалізації проектів. Її кабінет скоріше нагадував кабінет директора великого підприємства, де

одночасно вирішувалися питання з виробниками, постачальниками, художниками, спеціалістами з обробки металу, каміння, деревини. Варто нагадати, що 1999 рік був надто важким для підприємництва в Україні. Росія щойно пережила важкий економічний дефолт. Великі підприємства в Україні майже стояли. Грошова одиниця України – гривня, введена 1996 року, зазначала значної девальвації. Невеличкі підприємства перебивалися поодинокими замовленнями. Знайти майстрів високого класу – медальєрів та ливарників, які б змогли змоделювати та вилити металеві деталі для штандарта, обробників деревини для фігурного різьблення деревка, фахівців у галузі виготовлення прапорів було вкрай важко.

Почали з розробки дизайнів. Перші ескізи малюнка штандарта виконав київський художник-графік Віталій Костянтинович Шостя, який запропонував більше 80 варіантів полотнища штандарта. Обрали один – на синьому полі із золотою облямівкою у центрі золотий тризуб. У концепції прапора закладалася формула прапорництва, де прапор – це розгорнутий у площині герб. Проект штандарта спершу не мав орнаменту по периметру полотнища, він з'явився під час виготовлення піонерних зразків штандарта. Пізніше молодий художник Олекса Руденко запропонував лиштву зробити декоративною у формі орнаменту із кетягів калини, калинового та лаврового листя.

Зважаючи на креативність Олекси Руденка, йому було доручено розробити дизайн відзнаки Президента України – нагрудного знака (кола-ра), печатки Президента України та здійснювати координацію роботи майстрів – гравєрів та ювелірів, які виготовляли президентську булаву.

Президентські символи – „Знак Президента України” (нагрудний ланцюг, еталонний зразок гербової печатки і булаву як символ приналежності до вищої виборної і військової влади, а заодно – й свідчення тягlosti традицій, вперше отримав з рук Голови Конституційного Суду України 30 листопада 1999 року Президент України Леонід Кучма, обраний вдруге на пост глави держави на виборах 14 листопада 1999 року. Церемонія інавгурації проходила у Національному палаці „Україна” (до цього Л.М. Кравчук і Л.Д. Кучма приймали присягу у приміщенні Верховної Ради України). Наступні урочисті засідання з нагоди складення присяги новообраними президентами В.А. Ющенком (23 січня 2005 року) та В.Ф. Януковичем (25 лютого 2010 року) відбувалися у сесійній залі Верховної Ради України.

Друга інавгурація Л.Д. Кучми проходила в умовах його жорстокої конфронтації з парламентом. Саме тому він наполог на проведенні інавгурації у щойно відремонтованому Палаці „Україна”, аргументуючи це тим, що присягу він, як новообраний президент України, має складати

не перед депутатським корпусом, а перед усім народом України.

На сайті „Вільної енциклопедії Вікіпедія” у статі „Державні символи президента України” зазначено, що „в Україні до 1999 року символом президентської влади був тільки штандарт глави держави. До 1999 року він мав скромніше полотнище, але гарніший держак”. Це твердження помилкове і не відповідає дійсності. Штандарт як символ президентської влади в Україні до 1999 року не існував.

Вперше на народні оглядини штандарт Президента України було піднято на прапоровій щоглі 24 серпня 1999 року біля будинку Адміністрації Президента України по вул. Банковій, 11. Рішення про це Керівника справами – заступника Глави Адміністрації Президента України П.Д. Теренчука було дещо ризикованим, адже офіційно цей символ глави держави не був встановлений. Водночас, конче потрібно було наочно пересвідчитися, як виглядає штандарт на видноколі і чи гармоніюють його розміри із архітектурним ансамблем і простором Банкової. Оглядини прапора виявилися доречними, бо з'ясувалося, що штандарт розміром 120x120 см, який було піднято для апробації, виявився замалим. Тож було прийнято рішення збільшити розміри штандарта, який мав майорити на прапоровій щоглі біля будинку Адміністрації Президента України, до 180x180 см. Прапори такого розміру згодом були замовлені до виготовлення на ТОВ „СП „Колумб”

у м. Луганську (генеральний директор М.В. Столпер). Для виготовлення прапора, який встановлювався на вулиці, підбиралася спеціальна тканина й фарбники, що за своїми характеристиками були стійкими до атмосферних впливів (вітру, сонячних променів, дощу), а також застосовувалися найновіші технології виробництва.

Однак, практичне втілення задумів щодо виготовлення президентських відзнак у реальність виявилось вельми важкою справою. Перші зразки президентського штандарта зробило київське акціонерне товариство „Глорія” (нині – акціонерне товариство закритого типу „Виробничо-товарельна фірма „Глорія”). Це підприємство свого часу спеціалізувалося на виготовленні прапорів для установ та організацій СРСР. Керували виконанням відповідального замовлення директор підприємства Я.Й. Мокрецький та інженер-технолог виробництва О.М. Василенко. Через місяць роботи перші три зразки штандарта були готові. На власний розсуд виробники вирішили дещо „прикрасити” штандарт і по периметру полотнища розмістили оливкового кольору орнамент з листя лавру, повторюючи орнамент з малюнка герба Української Народної Республіки, затвердженого 25 лютого 1918 року за проектом графіка Василя Кричевського (1872 – 1952 рр.). Згодом ідея щодо використання орнаменту по периметру полотнища штандарта знайшла свій розвиток у графічній пластиці

проекту О. Руденка. Тризуб вишивався золотими нитками окремо, а потім накладався на полотнище. Щоб він був рельєфним, під тризуб підклали основу з декількох шарів цупкої тканини. Торочки ніяк не вдалися, вони були рідкими і не гармоніювали за колористикою і оздобленням із золотим тризубом.

Виготовлені на початку червня 1999 року екземпляри полотнища президентського прапора подали на затвердження В.М. Литвину. Він у цілому їх схвалив, хоча зауважив, що колір полотнища мав би бути темнішим і більш насиченим.

Одночасно з полотнищем штандарта йшло виготовлення деревка, його металевого оздоблення і кулі з оніксу. Металеві частини моделювали і виливали на приватному підприємстві „АРТ Україна” під керівництвом О.Л. Співака. Чаклував над металом скульптор, майстер-ливарник Михайло Чебуракін. Спочатку з пластиліну створювали майстер-модель, по ній виготовляли воскову відливку, яку уміщували в гіпсовий кокіл разового використання, потім туди заливали розплавлений метал. Відтак кожну деталь піддавали гравіюванню та шліфуванню. Окремі деталі виготовляли на токарних верстатах. Ця робота була надзвичайно трудомісткою і потребувала напруження не тільки фізичних, а й моральних сил.

Дерев'яне деревко виготовляли працівники київського акціонерного товариства АТ „Спецмеблі” під контролем головного

інженера підприємства Георгія Миколайовича Вознюка і начальника управління кораблебудування і озброєння Військово-Морських Сил України Головного управління з науки, розробки і використання озброєння Збройних Сил України Міністерства оборони України Миколи Миколайовича Сердюка. Оскільки знайти масив букового дерева завдовжки більше двох метрів для обробки не вдалося, вирішили деревко штандарта зробити із двох частин, кожна по 120 см. З'єднувати їх мав нарізний штифт діаметром 10 мм. Але виявилось, що латунний штифт не витримував навантаження і згинався під вагою горішньої половини деревка і полотнища штандарта. Замість штифта із латуні викували за старою технологією ковальського мистецтва штифт із загартованого заліза. Майстри з обробки деревини впродовж усього деревка вирізали 8 жолобків завглибшки по 6 мм.

Зрештою, усі атрибути президентської влади як мозаїку зібрали у Відділі державних нагород Адміністрації Президента України у 20-х числах вересня 1999 року. Переконавшись у наявності атрибутів і схваливши їх якість, В.М. Литвин дав доручення Відділу державних нагород підготувати проект указу Президента України про встановлення офіційних символів глави держави. Безпосередньо керував процесом правого оформлення цього документа заступник Глави Адміністрації Президента України відомий правник Підпалов Леонід Васильович. Текст проекту указу

ретельно опрацьовували фахівці служби протоколу і церемоніалу відповідно до усталених протокольних процедур використання тих чи інших атрибутів глави держави. Так, за міжнародною практикою, на капоті автомобіля Президента України з правого боку мала бути встановлена зменшена копія президентського прапора. Детально розглядалися також випадки використання прапора під час перебування Президента України у Верховній Раді України, у інших резиденціях та у місцях проведення офіційних заходів і урочистостей за участю Президента України тощо.

Відпрацьований проект указу Президента України та погоджений з причетними до його розробки службами Адміністрації Президента України було передано Главі Адміністрації Президента України В.М. Литвину 23 листопада, на наступний день після його призначення на цю посаду.

А втім, у виготовленні штандарта була своя інтрига, яка тримала в напрузі усіх, причетних до встановлення нових державних атрибутів. Олекса Руденко переконав шефа протоколу Чернявського Г.В. у необхідності виготовлення прапора президента на якісно новому рівні, і запропонував власний дизайн. Пропозицію підтримали і у Відділі державних нагород. До творення нового варіанта штандарта прилучилося київське ТОВ „Відзнака”, відоме на ринку промислової швейної вишивки з 1995 року. Виготовлявся штандарт із високоякісного крєп-

сатину південнокорейського виробництва, золота нитка надійшла з Німеччини. Двостороннє шовкове полотнище розшите із застосуванням комп'ютерних технологій. На одному боці штандарта нанесено більше мільйона стібків ниткою червоного і жовтого золота. Вишитий тризуб завдяки використанню спеціальної підкладки має об'єм. За такою ж технологією зроблені прапори королеви Великобританії, президентів США, Франції та інших країн.

На ранок 29 листопада 1999 року у приміщенні палацу „Україна” було призначено репетицію церемонії інавгурації Президента України Л.Д. Кучми. Поки на сцені Голова Конституційного Суду України В.Є. Скомороха та Голова Центральної виборчої комісії М.М. Рябець за сценарієм президентського протоколу відшліфовували свої дії, чоловіки з Відділу нагород разом з робітниками сцени монтували трибунки (позичені на такий випадок у Головному управлінні виховної та соціально-психологічної роботи Міністерства оборони України), прикріплювали до них зображення Державного герба України і збирали елементи древка штандарта. Полотнище штандарта було виконане таким чином, що воно мало запас (частина його огортала древко), яке просто вдягалось на древко, а потім на його кінці на довгому штифті монтувалися оніксова куля та деталі металевго оздоблення.

Із залу за тим, що відбувалося на сцені спостерігали перший заступник Глави Адміністрації

Президента України В.П. Рябоконт, керівники причетних до організації ряду управлінь адміністрації, перший заступник Міністра Кабінету Міністрів України В.Г. Яцуба, Міністр культури і мистецтв України Ю.П. Богущкий, представники Верховної Ради України, низки силових відомств. Вони обговорювали сценарій майбутньої інавгурації, уточнюючи по ходу окремі деталі.

Коли були встановлені Державний прапор України і штандарт глави держави, на сцені з валізою з'явився Олекса Руденко. Він розгорнув новий варіант президентського прапора і пояснив, що керівник Відділу нагород В.М. Куценко дала „добро” на заміну старого зразка на новий. Ближче до обіду оглянути місце інавгурації прибув і Глава Адміністрації Президента України В.М. Литвин. Він схвалив заміну штандарта і повідомив, що Президент України щойно підписав указ про запровадження офіційних символів глави держави.

У листопаді 1999 року ТОВ „Відзнака” виготовило три примірники оригіналу штандарта Президента України. Два з них зберігаються в Адміністрації Президента України – один у робочому кабінеті Президента України, другий встановлено у Залі державних заходів, а третій екземпляр у Верховній Раді України.

Варто згадати про одну, на перший погляд, малопомітну, але вкрай важливу деталь оздоблення штандарта. Це пластинка, яка

прикріплюється до основи верхівки древка оригіналу прапора і на якій зазначено прізвище, ім'я, по батькові Президента України та дата складання ним присяги народу на посаді глави держави. Планувалося, та й так визначено Указом Президента України „Про офіційні символи глави держави” від 29 листопада 1999 року № 1507, що пластинка буде срібною з вигравіюваним написом. Однак у процесі виготовлення були внесені корективи: основу пластинки зроблено з позолоченої латуні, в яку вставлялася срібна тонка пластинка із рельєфним позолоченим написом. У основи пластинки міститься циліндр з декоративним оздобленням. Конструкція металевго навершя така, що, розкрутивши його деталі, припасовані одна до одної з ювелірною точністю, у разі потреби можна легко замінити пластинку на нову.

Контроль за виготовленням пластинок до інавгураційних штандартів здійснював Відділ державних нагород та геральдики Адміністрації Президента України, а їх заміну і встановлення на наверші штандарта під час інавгурації новообраного глави держави – відповідальний працівник Відділу державних нагород Адміністрації Президента України. Перші пластинки у 1999 році виготовлені на „АРТ Україна” скульптором Михайлом Чебуракіним. У подальшому їх робили на ТОВ „Герольдмайстер” (м. Київ) під керівництвом відомих розробників багатьох українських відзнак А.В. Шияна та О.М. Сопова.

У даний час пластинки Президентів України Л.Д. Кучми та В.А. Ющенко зберігаються в Орденській коморі Державного управління справами.

Штандарти керівників силових і військових структур України

Встановлення у 1999 році нової прапорової відзнаки – Прапора (штандарта) Президента України стало помітним явищем для атрибутивного забезпечення розвитку української державності засобами геральдикитасимволіки. Штандарти як вид посадових відзнак починають свої кроки у зв'язку із започаткуванням символіки центральних органів виконавчої влади, передусім силових структур. Найбільш плідними у цій царині були 2000 – 2002 роки, коли обов'язки Глави Адміністрації Президента України виконував В.М. Литвин.

Указами Президента України затверджено штандарти:

Голови Державної податкової адміністрації України (від 23 червня 2001 року № 466);

Штандарт Голови Державного комітету у справах охорони державного кордону України – Командувача Прикордонних військ України (від 7 серпня 2001 року, № 594);

Міністра внутрішніх справ України (від 5 грудня 2001 року, № 1190);

Начальника Управління державної охорони України (від 5 грудня 2001 року № 1189);

Голови Служби безпеки України (від 14 лютого 2002 року № 129);

Персональні прапори (штандарти) керівників силових структур України

Штандарт Міністра оборони України

Штандарт Голови Служби безпеки України

Штандарт Голови Державного комітету у справах охорони державного кордону України

Штандарт Міністра України з питань надзвичайних ситуацій та у справах захисту населення від наслідків Чорнобильської катастрофи

Штандарт Міністра внутрішніх справ України

Штандарт Начальника Управління державної охорони України

Штандарт Голови Державної податкової адміністрації України

Штандарт Голови Державної митної служби України

Голови Державної митної служби України (від 27 червня 2003 року, № 554);

Міністра надзвичайних ситуацій (Міністра України з питань надзвичайних ситуацій та у справах

захисту населення від наслідків Чорнобильської катастрофи, від 1 вересня 2003 року № 950).

Указом Президента України „Про символіку, яка викорис-

товується у Збройних Силах України” від 20 червня 2006 року № 551 встановлено штандарт Міністра оборони України, а також штандарти начальни-

ка Генерального штабу України, командувача Сухопутних військ Збройних Сил України, командувача Повітряних Сил Збройних Сил України, командувача Військово-Морських Сил Збройних Сил України.

За формою – це квадратне полотнище 90х90 см, у центрі якого вміщено емблему чи геральдичний знак відповідного відомства. Полотнище по периметру облямоване золотою лиштвою у вигляді орнаменту певного виду для кожного відомства. Верхівка древка (навершя) стріловидна з жовтого металу, в центрі якої – геральдичний знак відомства. Верхній край полотнища за допомогою шнура прикріплюється до трубки верхівки. Чітко визначено також колір древка штандартів.

Наприклад, колір полотнища штандарта Командувача Прикордонних військ малиновий, лиштва – у вигляді орнаменту з дубового і калинового листя, древко – чорного кольору; Голови Державної податкової адміністрації України – зелений з 12 листками дуба, древко чорного кольору; Голови Державної митної служби України – зелений з лиштвою дубового і лаврового листя, древко

чорного кольору; голови СБУ – малиновий з облямівкою дубового і калинового листя, древко чорного кольору; Міністра з надзвичайних ситуацій – білий з облямівкою дубового і калинового листя, древко чорного кольору; Начальника Управління державної охорони – малиновий з облямівкою дубового листя з жолудями, древко світло-коричневе, Міністра оборони – малиновий з облямівкою листя і кетягів калини у рамці, древко коричневе.

Піонером у справі розбудови системи символіки для силових структур є заслужений художник України О.В. Руденко, який ще 1998 року обґрунтував концепцію розвитку геральдичного забезпечення цих структур і графічно її оформив.

Справа „штандартотворення” розвивалася так активно, що тепер цей вид посадових відзнак мають голови районних рад, районних державних адміністрацій, міські голови. Дехто з фахівців національного прапорництва вважає, і на наш погляд, цілком слушно, що такі прапорові відзнаки для цієї категорії службовців мали б називатися прапорами.

ПРИМІТКИ

- 1 Указ Президента України від 29.11.1999 № 1507/99 // Офіційний вісник України № 48 від 17.12.1999. – С. 28.
- 2 Опис здійснено відповідно до Положення про офіційні символи глави держави
- 3 Ніна Ковтанюк. Богданові речі // Військово-історичний альманах. – 2002. –

- Ч.1(4). – С.128.
- 4 Геннадій Боряк, Віктор Бузало, Марія Дмитрієнко, Ніна Ковтанюк, Володимир Репринцев. Клейнод гетьмана Івана Мазепи // Військово-історичний альманах. – 2005. – Ч.1(10). – С.108.

Штандарт начальника Генерального штабу Збройних Сил України

Штандарт командувача Сухопутних військ Збройних Сил України

Штандарт командувача Військово-Повітряних Сил Збройних Сил України

Штандарт командувача Військово-Морських Сил Збройних Сил України